

ELS REGLAMENTS DE PRÉSTEC DE LES BIBLIOTEQUES UNIVERSITÀRIES CATALANES: ACTUALITAT, CONTINGUT I ASPECTES DE FUTUR

Pau Cazorla¹

Pau.Cazorla@upc.es

Universitat Politècnica de Catalunya. Serveis Tècnics de Suport.

<http://escher.upc.es/stsb/>

Resum

Es descriu l'actualitat del servei de préstec a les 13 universitats públiques catalanes des del punt de vista dels seus reglaments i dels aspectes de futur que marcaran aquest servei durant el segle XXI.

Els reglaments de les biblioteques universitàries es manifesten encara molt rígids, no reflexen l'actualitat del servei i encara han d'incorporar les possibilitats que les noves tecnologies ja han aportat a d'altres serveis. El segle XXI servirà per introduir nous canvis i nous valors a un servei que evolucionarà paral·lelament a una nova concepció digital dels documents.

1. De la biblioteca tradicional a la biblioteca digital

A començament dels anys vuitanta es parlava del préstec com un conjunt de procediments manuals (préstec, renovacions, reclamacions, retorns, sancions, reserves...). A començament dels noranta, parlàvem de sistema de préstec, com un programa informàtic que ens gestionava tots els processos d'aquest servei. Avui s'entreveu un canvi conceptual que possiblement, a començament del segle XXI, doni lloc al préstec com una tramesa d'informació d'un conjunt de dades (en qualsevol dels seus formats, textual, gràfic, so, imatge o vídeo) que estaran a l'abast de qualsevol usuari inscrit en el servei i amb els mitjans tecnològics necessaris per accedir-hi.

Tradicionalment el servei de préstec, ha consistit en una transacció realitzada en un taulell on el personal assignat deixava constància escrita de que un usuari registrat s'emportava una sèrie de documents del fons bibliogràfic: al principi es combinaven targetes de cartró i, en la dècada dels noranta, amb l'automatització, es creuen i arxiven les dades dels usuaris i les dels documents de forma automàtica mitjançant les identifikacions dels documents (els codis de barres) i les dels usuaris (els carnets).

Amb la progressiva especialització dels bibliotecaris, els taulells de préstec els van anar ocupant els auxiliars de biblioteca. L'augment de les transaccions de préstec va provocar un dèficit de personal que, per motius econòmics, es va omplir amb alumnes de les pròpies universitats, que van passar a anomenar-se becaris perquè rebien un salari en concepte de beca. Els becaris van anar substituïnt els auxiliars en la tasca de gestionar les transaccions de préstec, situació que s'ha mantingut en la majoria d'universitats fins al punt que avui els becaris representen una mitjana del 23%² del personal de les biblioteques. Aquest personal ha anat assumint moltes altres tasques rellevants per al correcte funcionament de la biblioteca (a més dels préstecs, la col·locació física de les signatures, l'ordenació del fons...) encara que no té les mateixes capacitats per dur-la a terme: manca de formació, de motivació...

Com comentarem més endavant, potser els becaris desapareixeran del servei de préstec amb la introducció de les màquines d'autopréstec. Això significarà

que seran els auxiliars qui hauran de tornar a equilibrar un servei que ha estat massa temps lluny de les mans adequades.

2. Els reglaments de préstec de les biblioteques universitàries catalanes: abast, definició, actualitat i contingut

2.1 Abast

Aquesta comunicació descriu les universitats públiques i exclou les universitats privades perquè no ofereixen obertament informació dels seus serveis.

He escollit les universitats catalanes per l'especificitat de les Jornades, i atenent a una base lingüística (el territori de parla catalana) dins de l'Estat espanyol, la qual cosa m'ha permès incloure universitats de tres comunitats autònomes: Catalunya, les Illes Balears i el País Valencià, amb un total de 13 universitats³.

No s'ha tingut en compte la UNED per la seva dimensió territorial, que sobrepassa l'abast d'aquesta comunicació.

He utilitzat la xarxa Internet per accedir als diferents reglaments de préstec. Moltes vegades el reglament no es trobava disponible però hi havia una descripció que m'ha permès conèixer les seves característiques.

2.2 Definició

Reglament és el "conjunt de regles i disposicions a seguir o complir en l'execució d'una llei per al règim d'una societat"⁴. En el cas de les biblioteques universitàries, la llei són els Estatuts de la universitat que "generalment defineixen la Biblioteca com un servei de suport a la docència i a la recerca" a la qual cal dotar "d'un reglament que desenvolupi la funció de la biblioteca, n'estableixi l'estructura i en delimiti les competències dins el marc que proporcionen els estatuts (...) El reglament regula els aspectes relatius als fons bibliogràfics i documentals de la universitat, a l'organigrama de la biblioteca, als **serveis**, als usuaris i al règim econòmic" (URV)

Les normes del servei de préstec complementen el reglament dels serveis bibliotecaris amb l'objectiu de "maximitzar l'ús de les col·leccions bibliogràfiques" fent "compatible la consulta d'aquests materials amb la seva preservació i conservació" (UPC).

2.3. Actualitat

Els reglaments de préstec no es caracteritzen per la seva "modernitat". Si donem un cop d'ull a la data de la seva aprovació pels òrgans de govern de la universitat, podem determinar que la universitat amb el reglament més antic és la UPC (1992), mentre que la universitat amb el reglament més actual és la URV (1998). Cal incidir en el fet de què tots els reglaments inclouen elements importants a tenir en compte encara que pateixen greus mancances a l'hora de descriure, com veurem a continuació, els diferents aspectes de la seva gestió.

2.4 Contingut

2.4.1 Usuaris del servei: tipologia

Els usuaris es diferencien segons la seva funció dins de la universitat. Els usuaris més comuns són els estudiants de 1r i 2n cicle (de diplomatures i llicenciatures), de 3r cicle (doctorands), personal docent i investigador, personal

d'administració i serveis (PAS), i usuaris externs. Cal destacar que el reglament de la UAB descriu fins a 9 tipologies d'usuaris diferents.

El servei de préstec s'aplica als usuaris de la pròpia institució. Altres col·lectius afins poden establir convenis de col·laboració que els permetin fer ús del préstec.

2.4.2 Nombre de préstecs

El nombre de documents que es poden treure en préstec depèn del tipus d'usuari. Els usuaris que tenen més importància dins de la universitat, en aquest cas el personal docent i investigador, és el que pot tenir en préstec un major nombre de documents. Per exemple, la UdL permet fins a 125 documents. A la resta d'universitats es permeten entre 15 i 35 documents. Els doctorands i el PAS a la UAL, disposen de fins a 10 documents, encara que el més comú a la resta d'universitats és que disposin d'uns 5 documents durant 15-20 dies. Els alumnes de 1r. i 2n cicle poden tenir entre 2 (URV) i 7 (UPV) documents.

Arran del *Conveni de préstec "in situ"*⁵, signat pels components del Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya i vigent des del juny d'aquest any, es permet al personal investigador, professors i PAS de les institucions consorciades treure en préstec documents de qualsevol biblioteca d'aquestes institucions. Les dificultats del conveni eren òbvies, perquè calia respectar totes les normatives de les institucions consorciades, però manté uns "mínims" (3 llibres durant 8 dies amb la possibilitat de fer una renovació) que permeten accedir a 1.557.511 títols de llibres i 125.975 col·leccions de revistes (dades a 1.05.1999)⁶. Aquest conveni també evidencia la necessitat d'evolucionar de forma col·lectiva per compartir recursos, proveïnguin de fons públics o privats.

En aquest sentit, destacar una diferència important entre les biblioteques universitàries i les públiques: les universitàries fixen el nombre màxim de préstecs segons el tipus d'usuari, mentre que les públiques ho fan segons el tipus de document.

2.4.3 Durada del préstec

La durada del préstec s'assigna en funció del tipus de document. Com a norma general s'estableixen tres terminis de préstec:

El restrictiu total, que no permet el préstec del document, afecta a obres de referència, revistes, documents antics, rars o preciosos, documents no publicats...

El restrictiu parcial, que permet un préstec durant un període curt, sigui un cap de setmana o inferior (com pot ser durant la nit o durant unes hores), s'utilitza per manuals, documents de bibliografia docent, d'estudi, etc.

El normal, que afecta als documents que no tenen cap tipus de restricció, depèn del tipus d'usuari que el demana en préstec. Si es tracta d'un professor pot arribar a ser d'un any (el cas de la UdL) malgrat que generalment oscil·la entre 1 i 6 mesos. Pels doctorands i el PAS pot arribar a ser de 30 dies (com a la UAL) encara que el més comú és que disposin d'uns 15-20 dies. Els alumnes de 1r. i 2n cicle poden tenir entre 7 (URV) i 15 dies (UPV, UdG).

Tota restricció implica una bona senyalització perquè l'usuari pugui distingir clarament els documents que tenen el préstec restringit. Aquesta identificació es realitza mitjançant el color de la signatura o amb cintes de color col·locades al llom del document i és fonamental perquè l'usuari pugui identificar el termini

de préstec dels documents. Malgrat la seva importància, els reglaments no descriuen aquesta identificació.

A més de les restriccions que hem comentat, les universitats fan ús d'altres tipus de limitacions. Per exemple, la UPF limita els dies de préstec dels materials audiovisuals i magnètics. El reglament de la UAB especifica que es “determinaran els terminis de préstec (...) en funció de les expectatives de consulta de cada document”. De fet, els reglaments són permissius en aquest aspecte per s'afavorir que els documents que es preveu que s'utilitzaran més (més demanda) tinguin un préstec més curt per augmentar l'oferta.

Tanmateix, caldria preguntar-se perquè els reglaments inclouen tantes limitacions a la durada del préstec dels documents (per tipus d'usuari, per tipus de document, segons el seu suport...) quan, de fet, qualsevol biblioteca pot aplicar limitacions en funció de l'ús dels documents.

Per evitar una utilització abusiva del préstec restringit, s'hauria de limitar aquest tipus de restriccions. Per exemple, al reglament de la UPC: “la part de la col·lecció exclosa de préstec i amb préstec restringit no podrà excedir el 25% del fons total (excloses les revistes i el fons antic).

2.4.4 Renovació d'un document

La majoria de reglaments de préstec permeten dues renovacions d'un document, sempre i quan no hagi estat reservat per un altre usuari. Una universitat, la UPV, no permet fer renovacions. Tres universitats (URV, UIB i UB) permeten fer pròrrogues il·limitades, sempre i quan cap altre usuari l'hagi demanat en préstec. Aquesta acció no especifica a quins documents s'aplica i potser no sempre tenen accés tots els usuaris, com ho demostra el fet de què a la UB els grup d'usuaris “licenciats” només poden treure els llibres durant el cap de setmana o quan la biblioteca estigui tancada.

Alguns serveis bibliotecaris han introduït la possibilitat de fer renovacions per telèfon i es plantegen estendre aquesta possibilitat amb l'ús de formularis Web, elements que no es descriuen als reglaments. Això demostra l'antiguitat que tenen alguns reglaments i deixa palès que moltes vegades el reglament queda molt lluny de la realitat del servei.

2.4.5 Reserva d'un document

Les reserves és un altre element confús dins dels reglaments. La UAB i la UPC només comenten que es poden fer reserves. La URV parla de reserves màximes per usuari però no per document. La UB parla de reserves màximes per document i per usuari. A la UdL “el màxim de reserves consecutives que es poden sol·licitar per a un mateix document serà 3” ?!. A la UPF s'empra un lèxic ambigu i poc definit (sol·licitar en comptes de reservar), mentre que la UOC trenca els esquemes referint-se a reserves amb una sola línia i dient que “es podran fer reserves de documents directament des del propi domicili” sense cap concreció més.

Un altre aspecte de les reserves és el termini que té l'usuari per recollir els documents reservats. Als reglaments no s'especifica (però se suposa que és així) que és l'usuari qui ha d'estar a l'aguait, mitjançant la consulta dels OPAC, de l'estat de les seves reserves. Per complicar-li una mica més el tema, alguns reglaments ofereixen a l'usuari uns terminis molt estrictes per recollir el document reservat. En el cas del reglament de la URV, “de tot el dia següent”, o com indica la UB, “la reserva que no sigui retirada al segon dia quedarà

cancel·lada”. Aquests límits no tenen en compte que el document reservat pateix moltes vegades un retard considerable perquè l'usuari precedent l'ha tornat fora de termini o perquè es tracta d'un document que s'ha demanat a una altra biblioteca i que ha d'arribar per correu intern. Aquesta manca de previsió pot suposar que moltes vegades l'usuari perdi la seva reserva al més mínim descuït.

2.4.6 Sancions

Es penalitza l'usuari per cada dia que retorna tard un document, de forma més severa quan es tracta de documents de préstec restringit. L'acumulació provoca la suspensió –temporal i poques vegades definitiva- del servei de préstec.

La suspensió del servei, que generalment es troba descrita amb molt detall als reglaments, pot arribar a ser desproporcionada com ho manifesta aquest exemple del reglament de la UB: “pel que fa al préstec restringit, el retard en la devolució comportarà el bloqueig durant quatre mesos d'aquest tipus de préstec”. El bloqueig no ha de ser una mesura sancionadora. Ha de fer entendre a l'usuari que els llibres s'han de retornar o renovar el dia assignat per afavorir l'ús del fons.

Aquest és un dels pocs moments en què l'aritmètica dels serveis bibliotecaris funciona amb relativa fermesa. Però la manca d'unes sancions administratives imposades per la universitat, ha suposat un enfortiment dels bloqueigs, que a vegades poden arribar a ser injustos o discriminatoris. Aquest abús no facilitarà la protecció del fons bibliogràfic, al contrari, augmentarà el nombre de vegades que el llibre no es retorna dins el termini, o que no es retorna mai.

La biblioteca ha d'actuar amb fermesa per aconseguir que els llibres que surtin en préstec siguin retornats (bé de forma física, o bé el seu valor econòmic). Per exemple, es podria reprendre l'antic costum de cobrar una fiança però amb mitjans moderns, demanant una targeta de crèdit a l'usuari, com ja han plantejat i adoptat a la Universitat de Nevada⁷.

En aquest punt, és necessari recordar la importància de la formació d'usuaris, perquè es pugui informar als alumnes de tots els drets i deures que es deriven de la utilització de la biblioteca. El coneixement per part dels usuaris de les conseqüències d'un ús indegut del fons i de les possibles sancions administratives que els hi pot suposar, estalviaria molts dels conflictes que es produeixen a les biblioteques.

També hem de parlar dels robatoris que pateixen les biblioteques, i que suposa un greu problema en el manteniment dels fons bibliogràfics⁸. Qualsevol sistema antifurts hauria d'assegurar un control estricte del fons que surt de la biblioteca sense desmagnetitzar, però la realitat és que potser caldria començar plantejant-se si la ubicació de l'aparell antifurts és la més adequada, si hi ha descrit el procediment a seguir en aquests casos⁹, i finalment, si es poden aplicar les sancions administratives corresponents (en cas de què n'hi hagi).

Una mostra del nivell cleptomànic dels usuaris ens la mostra la informació que inclou la Web de la UIB que informa els usuaris que “l'adhesiu amb el codi de barres que porta el material bibliogràfic serveix per identificar el llibre o publicació periòdica i controlar si està deixat o no: per favor no el manipuleu”, informació que suposa la desaparició del codi de barres del document malgrat que no tingui res a veure amb el sistema antifurts.

2.4.7 Reclamacions

Quan l'usuari no retorna els documents, la biblioteca els hi reclama a l'adreça/telèfon que l'usuari indica a l'hora de matricular-se, però com que canvien moltes vegades durant la seva trajectòria acadèmica, deixa sense efecte la reclamació (desconegut, ha marxat...).

Abans de l'automatització es cobrava una multa en funció dels dies de retard. La informatització va permetre la reclamació automàtica de documents mitjançant el correu postal, però va suposar el canvi d'una situació favorable, el fet de cobrar una petita sanció econòmica pel retorn fora de termini dels documents, per una altra desfavorable, la gestió de les reclamacions i la despesa associada (paper, segells, telèfon...).

Els reglaments no especifiquen la via de reclamació que fan servir les biblioteques. Però queda clar que, per evitar la gestió i despesa que suposa, en un futur s'utilitzarà el correu electrònic. Aquest canvi implicarà l'usuari, qui tindrà la responsabilitat de presentar i mantenir una adreça vigent com a condició per poder fer servir el préstec. També serà un punt de contacte que permetrà mantenir informat l'usuari de qualsevol novetat que afecti la biblioteca. Les universitats privades potser són un exemple a seguir en aquest sentit. A les biblioteques de Harvard¹⁰ les notificacions "són una cortesia, no pas una obligació", i el fet de no rebre la notificació "no exempt el prestatari de les multes", les quals poden anar des d'un centau per minut de retard en el retorn de material de reserva (gairebé 15 dòlars diaris) fins a una multa de 15 dòlars per perdre un document (al marge de les multes i del cost del document). La biblioteca accepta el pagament en efectiu o amb xec.

2.4.8 El préstec dels fons departamentals

Les biblioteques universitàries sempre han intentat tenir accés al fons bibliogràfic que hi ha dipositat als departaments de les escoles i facultats de la universitat. Algunes universitats fins i tot han aconseguit que els usuaris puguin tenir accés als documents que es troben en aquestes localitzacions¹¹.

Seria molt important descriure les condicions d'accés a aquest fons, encara que en moltes ocasions tingui un règim de préstec restringit, perquè actualment no es troben descrites als reglaments.

3. Aspectes de futur

Es presenta una visió de les oportunitats que poden fer desenvolupar el préstec en els propers anys a les biblioteques universitàries, tant des del punt de vista tecnològic com de costos.

Màquines d'autopréstec

Encara que actualment cinc universitats catalanes tenen en marxa aparells d'aquest tipus (la UPC, la UPF, la UdG, la UdL i la UJI) la idea de col·locar-les a d'altres biblioteques encara està lluny del pensament de molts gestors de biblioteques, motiu pel qual cal considerar-les encara com un aspecte de futur.

Les màquines d'autopréstec tenen a favor:

a) Possibilitaran l'alleugeriment de la pressió del préstec en èpoques de més demanda i permetran diversificar el temps del personal de préstec.

b) El canvi implicarà un esforç per tothom però pal·liarà les llargues cues que a vegades es produeixen en aquest servei i facilitaran una major confidencialitat de les transaccions del servei.

c) L'avaluació estadística del seu ús facilitarà la seva implantació, com ho demostren les dades estadístiques que es coneixen. Per exemple, a la llista de distribució de préstec dels usuaris del sistema informàtic VTLS a Espanya s'informa de què: "actualment gestiona el 50% dels [préstecs] que es realitzen a la biblioteca. Si també permetés fer renovacions ens aniríem al 70% i si es poguessin fer préstecs de tot tipus de documents assoliria el 90%"¹². El fet de que ja hi hagi al mercat màquines que permeten fer préstecs de documents en altres suports diferents del llibre (com CD-ROM i els vídeos), així com la gestió de les renovacions i retorns de documents (com és el cas del model de 3M SelfCheck(TM) System 6210¹³), fan preveure unes expectatives realment interessants.

Però encara han de superar alguns aspectes:

a) Es troben poc desenvolupades. A nivell de maquinari són molt voluminoses i gens atractives per als usuaris; a nivell de programari provoquen molts errors i la interfície gràfica hauria de millorar.

b) El seu cost. Per exemple, els models de 3M tenen un cost superior als tres milions, i augmenta en funció de les opcions i del tipus de model. Aquest preu hauria de disminuir. Però aquest descens no es produirà si no entren en joc altres empreses com poden ser les que actualment ja informatitzen les transaccions dels comerços mitjançant la lectura dels codis de barres dels productes.

c) La por al fet que signifiquin la pèrdua de llocs de treball. Tanmateix, si reflexionem, veurem que el préstec en moltes biblioteques és conduït majoritàriament per becaris que treballen en unes condicions precàries. Potser la introducció de les màquines d'autopréstec serà el moment perquè els auxiliars de biblioteca assumeixin la responsabilitat en la gestió del préstec (no només de la transacció), perquè malgrat que la màquina d'autopréstec solucionarà problemes quantitatius caldrà continuar afrontant els de sempre i també de nous¹⁴.

d) El tema de la identificació de l'usuari encara és molt tradicional: l'usuari ha d'identificar-se obligatòriament i unívocament amb el carnet corresponent. Però si avui en dia hi ha conflictes en aquest punt a molts taulells de préstec, aquest problema es pot intensificar amb les màquines d'autopréstec perquè no es pot controlar que un usuari utilitzi el carnet d'una altra persona.

Préstec a domicili

Si ens referim a l'acció de portar els documents a casa de qualsevol usuari, només la UOC, per la seva pròpia característica d'universitat sense distàncies, ha implementat aquest sistema

El préstec a domicili que actualment s'ha posat en marxa en la majoria d'universitats només s'ofereix als usuaris que treballen dins de la institució (personal docent, investigador i d'administració i serveis). L'usuari fa la petició del document mitjançant la Web del servei de biblioteques (amb les seves dades i les del document que sol·licita), i la biblioteca li envia al seu lloc de treball utilitzant el correu intern de la pròpia universitat. Les renovacions i reserves també s'haurien de poder sol·licitar mitjançant aquest sistema.

El fet que actualment sigui cada vegada més comú l'ús d'Internet i del correu electrònic pot permetre que aquest tipus de préstec es pugui estendre a tots els usuaris. Les biblioteques però hauran d'estudiar quins mecanismes utilitzen per fer arribar el document a casa de l'usuari. L'aparició dels documents digitals farà que, en el futur, aquest tipus de préstec es pugui fer a distància, mitjançant un control d'accés.

Préstec digital

És la gran oportunitat del servei de préstec al segle XXI i està molt lligat amb les biblioteques digitals que ja funcionen en els serveis bibliotecaris. Però hi ha un difícil obstacle que caldrà superar: els drets d'autor.

Existeixen actualment servidors que proporcionen accés a obres literàries, però es tracta d'obres "clàssiques" que ja han superat les limitacions del dret de propietat intel·lectual. Un exemple a les nostres terres és la Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, actualment amb més de 2.000 títols d'obres clàssiques de la literatura castellana en castellà¹⁵ i amb l'objectiu de mantenir un fons de 30.000 obres d'aquí a tres anys.

Per poder tenir accés al text digital d'obres més recents, la biblioteca haurà d'establir contactes amb els autors. L'autorització al text i a la seva difusió implicarà una contrapartida econòmica en funció de diferents elements: segons què hi hagi disponible, qui pugui accedir...

Als Estats Units ja hi ha empreses privades que han començat a colonitzar aquest espai de mercat posant en marxa les transaccions de documents digitals. Tenim dos exemples, netLibrary i 1stbooks.

NetLibrary¹⁶ podríem considerar-la com una biblioteca digital privada. Permet el préstec a qualsevol hora del dia els set dies de la setmana, de qualsevol dels 8.000 volums que hi ha a la seva base de dades, amb un màxim simultani de 3 llibres per usuari, durant 8 hores (2 hores si es tracta de títols de la selecció de referència). L'accés al llibre digital es realitza mitjançant Internet i l'usuari, prèvia identificació i pagament, pot llegir temporalment el document. Mentre un usuari consulta un document, cap altre ho pot fer. Es permeten les reserves d'altres llibres que estiguin en préstec.

1stbooks¹⁷ es pot considerar una llibreria que treballa des d'Internet amb més de 2.000 títols de llibres digitals a la venda, amb la peculiaritat de què uns centenars de llibres del seu fons estan a disposició de l'internauta perquè se'ls pugui descarregar gratuïtament en el disc dur. Els documents es poden trobar en diferents formats: text, PDF...

L'aparició del llibre electrònic (Rocket eBook, SoftBook, EveryBook...) al mercat europeu, prevista pel setembre d'aquest any, augmentarà l'oferta de títols disponibles electrònicament (i esperem que en la nostra llengua). Malgrat que temes com l'ergonomia i els preus d'aquests nous dispositius encara han d'evolucionar, el fet de què hi hagi títols d'obres disponibles electrònicament modificarà la nostra concepció de prestar un llibre.

Ús del correu electrònic

Les biblioteques haurien d'exigir una adreça de correu electrònic als seus usuaris com a condició "sine qua non" per fer ús del servei de préstec. Cal tenir en compte les possibilitats d'accés a Internet que les universitats ofereixen als seus usuaris així com la facilitat amb la qual avui en dia es pot aconseguir una adreça de correu electrònic.

Aquesta adreça permetria informar l'usuari sobre la biblioteca (novetats, horaris, serveis, tramitar les reclamacions...) establint un canal de comunicació que ens permetria anar més enllà en el desenvolupament dels nostres serveis (enquestes, suggeriments...).

Documents d'interès associat

Si es desenvolupessin mínimament els sistemes informàtics, es podria aconseguir una informació fiable del *currículum* de préstec de l'usuari per informar-li (mitjançant el rebut de la màquina d'autopréstec o el correu electrònic) d'altres documents del seu interès incorporats al fons de qualsevol de les biblioteques del servei. Aquest sistema també permetria desenvolupar la col·lecció a partir de les necessitats dels nostres usuaris.

Identificació de l'usuari

Actualment els usuaris utilitzen un carnet per identificar-se a l'hora de realitzar el préstec. La utilització complementària o única d'un PIN (número d'identificació personal) podria augmentar la seguretat de la transacció del préstec i serviria per reduir el cost i la problemàtica que originen els carnets a l'hora de fer els préstecs (mal funcionament, renovació, pèrdua...).

El propi DNI hauria de ser l'identificador de l'usuari a l'hora d'utilitzar el préstec. Però caldrà esperar a que incorpori algun tipus de dispositiu que permeti la seva lectura...

Codi de barres

Amb l'automatització, el préstec va augmentar la seva rapidesa perquè només calia llegir la identificació del llibre (amb un codi de barres que es col·locava en la coberta o portada) i la de l'usuari (una targeta amb un codi de barres o una banda magnètica).

Però avui caldria replantejar-se el fet d'utilitzar el codi de barres que ja porta imprès el propi document perquè tots els lectors de codis de barres que s'utilitzen a les biblioteques estan capacitats per llegir la seva codificació i per la reducció de costos que podria significar.

4. Conclusions

La importància dels reglaments de préstec està lluny de demostrar-se en el seu contingut, redundant en alguns aspectes, buit en molts altres.

Si hem de facilitar el servei de préstec als usuaris, hem de començar flexibilitzant i actualitzant els esquemes dels nostres reglaments. Facilitar la tasca de préstec és tan fàcil com establir i descriure límits que siguin estables, creïbles i que facilitin a l'usuari l'ús del fons bibliogràfic així com el coneixement dels seus drets i deures. Les sancions han de ser un mecanisme de persuasió, no d'exclusió. No es tracta d'endurir-les, es tracta de fer saber a l'usuari què significa no respectar els drets de la resta d'usuaris.

Els bibliotecaris hem de pensar cada vegada més que les biblioteques s'estan convertint en mediateques, amb documents en diferents suports que cal integrar, tan a nivell d'accessibilitat com de préstec.

Les biblioteques han d'utilitzar els mecanismes que ofereixen les noves tecnologies per facilitar la gestió del préstec, com per exemple possibilitar les renovacions i les reserves de documents mitjançant la Web.

Les universitats han d'analitzar, compartir i desenvolupar projectes per promocionar els seus serveis bibliotecaris davant de la societat. Es tracta d'avançar plegats en la millora de les biblioteques, per augmentar el rendiment de les col·leccions. Un pas molt important ha estat la creació del Catàleg Col·lectiu de les Universitats de Catalunya i d'una política de préstec compartida (el préstec "in situ" promogut pel Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya) amb l'objectiu d'oferir eines que permetin a l'usuari conèixer què tenim perquè ens ho pugui demanar.

El futur és tan ràpid que quan arriba ja és present. Transformar els nostres serveis al ritme de la societat, cada dia més autosuficient, és la condició fonamental per no trobar-nos, de sobte, en el passat. Hem de pensar i actuar perquè l'evolució és el difícil equilibri entre la innovació i la tradició.

Notes

¹ Aquesta comunicació està dedicada a Imma Guiu i Sallent, que fou cap de la Biblioteca de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona de la Universitat Politècnica de Catalunya, i a totes aquelles persones que m'han ofert el seu suport per millorar, dia a dia, dins de la meua professió.

² *Anuario estadístico de las bibliotecas universitarias i científicas españolas 1997*. Barcelona: UAB, 1998. També disponible a <<http://www2.uji.es/rebiun/informeestadistico97.xl.html>>

³ Els reglaments de les universitats incloses en aquesta comunicació són:

Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). *Normativa de préstec del Servei de Biblioteques de la UAB* [En línia]. [Barcelona: UAB], 15.05.96, 14.10.98. <<http://www.bib.uab.es/prestnor.htm>> [Consulta: 30.08.99]

Universitat d'Alacant (UAL). *Servicio de préstamo* [En línia]. 14.05.99, <http://www.ua.es/es/bibliotecas/servicios/otros_servicios/prestamo/index.html> [Consulta: 30.08.99]

Universitat de Barcelona (UB). *Reglament del préstec de la BUB* [En línia]. [Barcelona: UB], 24.01.1995, 1.06.99. <<http://www.bib.ub.es/bub/bub10.htm>> [Consulta: 30.08.99]

Universitat de Lleida (UdL). *Reglament de préstec* [En línia]. [Lleida: UdL], 21.11.95], 15.05.98. <<http://www.bib.udl.es/sbdreglpres1.htm>> [Consulta: 30.08.99]

Universitat de Girona (UdG). "Acord de 22 de febrer de 1994, pel qual s'aprova el Reglament del Servei de Préstec de la Biblioteca de la Universitat de Girona", *BOU*, gener-febrer 1994, p.16-17.

Universitat de les Illes Balears (UIB). *Normativa de préstec* [En línia].

<http://www.uib.es/secc6/biblioteca/secc4/index_prestec.htm>, [Consulta: 30.08.99]

Biblioteca Universitat Jaume I (UJI), *Servei de préstec a domicili* [En línia],

<<http://sic.uji.es/cd/info/domicili.html>> [Consulta: 2.09.1999]

Universitat Oberta de Catalunya (UOC). *Normes dels serveis bibliotecaris de la Universitat Oberta de Catalunya* [En línia]. [Barcelona: UOC], 19.11.96.

<<http://biblio.uoc.es/cat/informacio/normativa.htm>> [Consulta: 30.08.99]

Universitat Politècnica de Catalunya (UPC). *Normes del servei de préstec de les biblioteques dels centres de la UPC* [En línia]. [Barcelona: UPC], 18.02.92, 9.06.98.

<<http://escher.upc.es/sts/normes/prestec.htm>> [Consulta: 30.08.99]

Universitat Pompeu Fabra (UPF). *Reglament del Servei de Préstec* [En línia]. [Barcelona: UPF], 15.03.94, 9.06.99. <<http://www.upf.es/bib/coneixer/normes/reglpre.htm>> [Consulta: 30.08.99]

Universitat Politècnica de València (UPV), *Servicio de préstamo y de espera* [En línia].

<<http://www.upv.es/bib/servicio.htm>> [Consulta: 30.08.99]

Universitat Rovira i Virgili (URV). *Reglament del servei de biblioteca de la URV* [En línia].

[Tarragona: URV], 14.10.1998. <<http://www.urv.es/documentacio/sec-general/reglaments/biblioteca.html>>, [Consulta: 30.08.99]

Universitat de València (UV), *Serveis-Préstec: préstec domiciliari*, [En línia]. [València: UV], 30.06.97. <http://www.uv.es/~infobib/Prestamo_c.html> [Consulta: 30.08.99]

⁴ Institut d'Estudis Catalans. *Diccionari de la llengua catalana*. 1ed. 1a reimpr. Barcelona: Enciclopèdia Catalana; Edicions 62, 1996.

-
- ⁵ Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya. *Acord de servei de préstec 'in situ' entre les biblioteques del CBUC* [En línia]. [Barcelona: CBUC], 4.5.1999, 25.5.1999. <<http://www.cbuc.es/acords/pris.html>> [Consulta: 28.08.1999]
- ⁶ Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya. *Estat de la base de dades* [En línia]. [Barcelona: CBUC], 1.05.1999. <<http://www.cbuc.es/wcata/novetats.html>> [Consulta: 2.09.1999]
- ⁷ Metta Nicewarner, Matthew Simon. "Achieving community borrower compliance with an urban university library's circulation policies: one university's solution", *The Journal of Academic Librarianship*, novembre 1996, vol. 22, núm.6, p. 435-439.
- ⁸ Remei Garcia <Remei.Garcia@upc.es>. "Estadísticas de libros robados" [En línia]. En: *Iwetel*, 22.01.1998. Llista de distribució <iwetel@listsev.rediris.es> al servidor <listserv@listsev.rediris.es>. Missatge arxivat a: <<http://listserv.rediris.es/archives/iwetel.html>> [Consulta: 7.09.1999]
- ⁹ David Luurtsema. "Dealing with book loss in an academic library", *Library & archival security*, gener 1997, Vol. 14, núm. 1, p. 21-27.
- ¹⁰ Lamont Harvard College Library. *Library departments: circulation* [En línia]. <<http://www.fas.harvard.edu/~lamont/depart.shtml#circulation>> [Consulta: 28.08.99]
- ¹¹ Núria Comellas... [et al.]. "La incorporació dels fons bibliogràfics departamentals al catàleg únic de les biblioteques de la Universitat Politècnica de Catalunya", *Item*, gener-juny 1995, núm. 16, p. 68-76.
- ¹² Pau Cazorla <Pau.Cazorla@upc.es>. "Màquina de autopréstamo en la UPC" [En línia]. En: *Guvecirc*. 28.05.1999. Llista de discussió guvecirc@biblio.upc.es al servidor <listserv@escher.upc.es>
- ¹³ 3M. *Alto grado de satisfacción en Europa con los sistemas SelfCheck(TM)* [En línia], <http://www.3m.com/market/security/library/intl/library_es/arch_pts_es_9905.html> [Consulta: 31.08.1999]
- ¹⁴ Virginia Morrow. "To serve or not to serve, this is the issue", *The Library Association Record*, Juny 1997, vol. 99, núm. 6, p. 312-314.
- ¹⁵ *Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes*, <<http://cervantesvirtual.com/index.shtml>> [Consulta: 6.09.1999]
- ¹⁶ Alfons Cornella <cornella@redestb.es>. "Cambios en la cadena de valor en la industria editorial" [En línia]. En: *Extra!-net. Revista de Infonomía*, 1.07.1999. Llista de distribució <extranet@listsev.rediris.es> al servidor <listserv@listsev.rediris.es>. Missatge arxivat a: <<http://listserv.rediris.es/archives/extranet.html>> [Consulta: 31.08.1999]. NetLibrary [En línia], <<http://www.netlibrary.com/>> [Consulta: 2.09.1999]
- ¹⁷ 1stbooks library [En línia], <<http://www.1stbuys.com/1stbooks.htm>> [Consulta: 2.09.1999]